

YÖNETMELİK

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığından:

KUDUZ HASTALIĞINDAN KORUNMA VE KUDUZ HASTALIĞI İLE MÜCADELE YÖNETMELİĞİ**BİRİNCİ BÖLÜM****Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar****Amaç**

MADDE 1 –(1) Bu Yönetmeliğin amacı; kuduz hastalığına karşı hazırlıklı olmak, hastalıktan korunmak ve hastalıkla mücadele etmek için alınması gereken tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik; evcil, sahipsiz ve yabani hayvanlarda kuduz hastalığından korunma amaçlı alınacak önlemler ve koruyucu uygulamaları, kuduz hastalığının teşhisi, bildirim ve takibini, hastalık çıkan yerlerde alınacak önlemleri, temizlik ve dezenfeksiyon uygulamalarını, hastalığın teşhisinden sorumlu laboratuvarlar ile referans laboratuvarının görevlerini, aşılama ve aşıllı hayvanların tanımlanması için hükümleri, hastalıktan korunma ve hastalık ile mücadele çalışmalarında gerçek ve tüzel kişilerin görev ve sorumluluklarını kapsar.

Dayanak

MADDE 3 –(1) Bu Yönetmelik; 11/6/2010 tarihli ve 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununun 4 üncü maddesi ile 3/6/2011 tarihli ve 639 sayılı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 7 nci maddesi hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmelikte geçen;

- a) Bakanlık: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığını,
- b) Bakımevi: Hayvanların geçici olarak bulunduğu, bakım ve beslemesinin yapıldığı yerleri,
- c) Enstitü müdürlüğü: Kuduz hastalığının teşhisinden, mücadelesinden ve gözetim programlarından sorumlu olan doğrudan Bakanlığa bağlı enstitü müdürlüklerini,
- ç) Hastalık teyidi: Laboratuvar sonuçlarına dayalı olarak veya bir salgın halinde klinik ve/veya epidemiyolojik sonuçlara da dayalı olarak yetkili otorite tarafından kuduz hastalığının varlığının ilanını,
- d) Hayvan sağlık zabıtası komisyonu: Bulaşıcı hayvan hastalığı şüphesi meydana geldiğinde veya hastalığın resmî olarak teyit edildiği yerde, hastalığın sağlıklı hayvanlara bulaşmasını önlemek ve hastalıkla mücadele etmek, hayvan ve maddelerinin sevkine dair tedbirleri tespit etmek ve uygulamaya konulmasını sağlamak amacıyla kurulan komisyonu,
- e) Hayvan sahibi veya bakıcı: Hayvanların mülkiyetine haiz veya ücret karşılığında veya ücretsiz, muhafaza etmek ve bakımlarını yapmakla görevlendirilen, gerçek veya tüzel kişi veya kişileri,
- f) İl müdürlüğü: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı il müdürlüğünü,
- g) İlçe müdürlüğü: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ilçe müdürlüğünü,
- ğ) İşletme: İçinde hayvanların yetiştirildiği veya muhafaza edildiği yeri,
- h) Karantina: Resmî veteriner hekim tarafından belirlenen hayvanların belirlenen bir süre boyunca zorunlu olarak diğer hayvanlardan doğrudan veya dolaylı şekilde izole edilerek gözlem ve kontrol altında tutulmasını,
- ı) Mihrak: Yetkili otorite tarafından kuduz hastalığı varlığının doğrulandığı, hastalığın seyri, yerleşim yerinin topoğrafik yapısı, hastalığa duyarlı hayvanların kapalı alanlarda tutulup tutulmadığı dikkate alınarak belirlenen işletme veya yerleşim yeri veya bölgeyi,
- i) Müşahede: Hastalıktan şüpheli bir hayvanın, hasta olup olmadığının tespit edilebilmesi için belirli bir süre için gözlem ve kontrol altına alınmasını,
- j) Resmî veteriner hekim: Bakanlık adına görev yapan Bakanlık personeli veteriner hekimi,
- k) Şüpheli mihrak: Resmî veteriner hekimin kuduz hastalığının varlığından şüphelendiği, hastalığın seyri, yerleşim yerinin topoğrafik yapısı, hastalığa duyarlı hayvanların kapalı alanlarda tutulup tutulmadığı dikkate alınarak belirlenen işletme veya yerleşim yeri veya bölgeyi,
- l) Ulusal referans laboratuvarı: Kuduz hastalığı ile ilgili olarak fonksiyon ve görevleri 5 inci maddenin ikinci fıkrasında açıklanan ve Bakanlıkça yetkilendirilen laboratuvarı,
- m) Yetkili Otorite: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı il/ilçe müdürlüklerini, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM**Ulusal Referans Laboratuvarı, Laboratuvarlar ve Hastalık Teşhisi****Ulusal referans laboratuvarı**

MADDE 5 –(1) Ulusal referans laboratuvarı Bakanlıkça belirlenir.

(2) Ulusal referans laboratuvarı, teşhis materyallerinin kullanımı ve aşuların denenmesi için standartları ve teşhis metotlarını koordine etmekten sorumludur. Bu amaçla ulusal referans laboratuvarı:

a) Ülkede kullanılacak teşhis materyallerinin kalitesini kontrol eder, uygunluk görüşü verir.

b) Düzenli aralıklarla karşılaştırmalı testler yapar.

c) Ülkede teyit edilmiş vakalardan alınan kuduz virüsünün izolatlarını saklar.

ç) Bölgesel teşhis laboratuvarlarında elde edilen pozitif sonuçların teyit edilmesini sağlar.

d) Teşhiste kullanılacak antijenleri ve standart serumları değerlendirir.

e) Ülkede kullanılan teşhis metotları ile uygulanan testlerin tüm sonuçları hakkındaki verileri toplar, düzenler, değerlendirir, epidemiyolojik rapor hazırlar.

f) Ülkede hastalığın epidemiyolojisini ortaya koymak için kuduz virüsünü karakterize eder, araştırmalar yapar.

g) Hastalığın kontrolü ve yok edilmesine yönelik araştırmaları koordine eder, ilgili bilgi ve raporları toplar, karar vericilere tavsiyelerde bulunur.

ğ) Ülkede kullanılacak aşular hakkında karar vericilere görüş bildirir.

h) Kullanılacak teşhis metotlarının bir örneğinin sağlanması için eğitim çalışmaları yapar ve karar vericilere görüş bildirir.

Laboratuvarlar

MADDE 6 –(1) Ülkede kuduz hastalığının teşhisini yapacak laboratuvarlar Bakanlıkça belirlenir ve yetkilendirilir. Yetkilendirilen laboratuvarlar ulusal referans laboratuvarı tarafından denetlenir.

(2) Laboratuvarlar kendilerine hastalık şüphesi ile gelen tüm örnekleri ve bunlara ait sonuçlar hakkındaki verileri ulusal referans laboratuvarının belirttiği şekilde raporlayarak Bakanlığa, ulusal referans laboratuvarına ve ilgili il veya ilçe müdürlüklerine bildirir.

(3) Laboratuvarlar tespit ettikleri kuduz vakalarına ait beyin dokularının muhafazasından ve bunların kayıt altına alınarak biyogüvenlik koşullarına uyularak ulusal referans laboratuvarına ulaştırılmasından sorumludur.

Hastalık teşhisi

MADDE 7 – (1) Kuduz hastalığının teşhisi, Bakanlıkça uygulamaya konulan teşhis kılavuzuna uygun olarak gerçekleştirilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kimliklendirme, Aşılama, Önleyici Tedbirler

Kimliklendirme

MADDE 8 –(1) Üç aydan büyük köpek ve altı aydan büyük kedi sahibi olanlar hayvanlarını kayıt altına aldırarak yükümlüdür. Sahipli olan köpek ve kedilere sahibinin talebi halinde daha genç yaşlarda da olmak üzere veteriner hekimler tarafından mikroçip uygulanarak onaylanmış kimlik belgesi verilir. Bu hayvanlar köylerde muhtarlıklar, belediye sınırları içerisinde belediyeler tarafından tutulmakta olan sahipli hayvan kayıt defteri ile Bakanlık veri tabanına kaydedilir. Belediyelerde tutulmakta olan kayıtlar Bakanlık tarafından denetlenir. Sahipli hayvanların kimliklendirme çalışmalarında aşağıda belirtilen hususlara riayet edilir:

a) Sahipli köpek ve kedilerin sahiplerine ait bilgiler, sahip değişiklikleri, aşı kayıtları uygulamayı yapan belediye veteriner hekimleri, resmi veteriner hekimler ve serbest veteriner hekimler tarafından Bakanlık veri tabanına kaydedilir, gerektiğinde kayıtlar güncellenir.

b) Hayvan sahipleri köpek ve kedilerinin ölümü halinde durumu hemen belediyelere veya bağlı buldukları il veya ilçe müdürlüklerine bildirmekle yükümlüdür. Ölüm sebebinin kuduz hastalığı nedeniyle şekillenmesinden şüphe edilmesi durumunda il veya ilçe müdürlükleri bu tür hayvanlardan aldıkları materyalleri ilgili laboratuvara göndermekle yükümlüdür. Belediyeler ölen hayvanlara ait kayıtları Bakanlık veri tabanı ile sahipli hayvan defterinde güncellemek zorundadır.

(2) Belediyeler sorumluluk alanındaki sahipsiz köpek ve kedilerin sayısı ile bunlara ait bilgileri belediye kayıtları ve Bakanlık veri tabanında güncel bir halde tutmak zorundadır. Sahipsiz köpek ve kediler belediyelerce uygun bir yöntem ile bireysel veya sürü bazında işaretlenir, belediye veteriner hekimleri tarafından belediye sahipsiz hayvan kayıt defterine işlenir, sayıları ve aşılamaları hakkında bilgiler belediye veteriner hekimleri tarafından Bakanlık veri tabanına işlenir, gerektiğinde güncellenir. Bakımevlerinde bulunan köpek ve kedilerin kimliklendirilmesi aşağıdaki hususlar çerçevesinde yapılır:

a) Bakımevlerinde bulunan köpek ve kediler bakımevi sorumlu veteriner hekimi tarafından uygun bir yöntem kullanılarak bireysel veya sürü bazında işaretlenir, kısırlaştırma bilgileri ve aşı uygulamalarına ait veriler tutulur, bu verilerin belediye sahipsiz hayvan kayıt defterine kaydedilmesi ve Bakanlık veri tabanında güncel bir şekilde bulunması sağlanır.

b) Bakımevlerinde sahiplendirilen köpek ve kedilere bakımevi sorumlu veteriner hekimi tarafından mikroçip uygulanır, kimlik belgesi verilir, sahiplendirme kaydının belediye sahipli hayvan kayıt defterine işlenmesi, sahip ve aşı bilgilerinin Bakanlık veri tabanında güncellenmesi sağlanır.

(3) Ev ve süs hayvanı satış yeri sahipleri iş yerlerinde ticari amaçlı bulunan köpek ve kedilere veteriner hekim

tarafından mikroçip takılmasını sağlayarak Bakanlık veri tabanına kaydettirmekle, satışı yapılan köpek ve kedilere sahibi adına kimlik belgesi verilerek kime satıldığı, aşı uygulamaları gibi bilgileri belediye kayıtları ile Bakanlık veri tabanına işletmekle yükümlüdür.

Aşılama

MADDE 9 –(1) Sahipli ya da sahihsiz tüm kedi ve köpeklerin yılda bir defa hastalığa karşı aşılama ile aşı kayıtlarının tutulması zorunludur. Sahipli ya da sahihsiz tüm kedi ve köpeklerin aşılama ve aşı kayıtlarının tutulması aşağıdaki hususlar çerçevesinde yapılır:

a) Üç aydan büyük köpek ve kedi sahipleri hayvanlarını yılda bir defa hastalığa karşı aşılatmakla yükümlüdür. Aşı uygulamasından önce yapılacak parazit tedavileri ve destekleyici uygulamalara veteriner hekim karar verir. İlk aşı uygulamasından sonra yapılacak rapel aşısı üretici firma aksini belirtmemiş ise yirmi bir gün sonra yapılır. Devam eden yıllarda ise üretici tarafından farklı bir süre belirtilmedikçe yılda bir kere aşı tekrarlanır.

b) Belediye sorumluluk alanındaki veya muhtarların yazılı talebi üzerine köylerdeki üç aydan büyük sahihsiz köpek ve kedilerin belediye veteriner hekimleri tarafından yılda bir defa aşılama, aşılanmaların işaretlemesi (mikroçip uygulaması, küpeleme ve benzeri) ve kayıt altına alınması zorunludur. Belediye veteriner hekimleri sahihsiz köpek ve kedilere yapılan aşılamaları kayıt altına almak ve Bakanlık veri tabanına işlemekle yükümlüdür.

c) Bakımevlerinde bulunan üç aydan büyük köpek ve kedilerin bakımevi sorumlu veteriner hekimi tarafından hastalığa karşı aşılama zorunludur. Bakımevi sorumlu veteriner hekimi aşı kayıtlarını tutmak, aşı bilgilerini sahiplendirilen hayvanların kimlik belgelerine işlemek ve kayıtları Bakanlık veri tabanına işlemekle yükümlüdür.

(2) Ev ve süs hayvanı satış yeri sahipleri iş yerlerinde satış amaçlı bulunan üç aydan büyük köpek ve kedileri hastalığa karşı aşılatmakla, aşı bilgilerini kimlik belgelerine işletip satışları halinde sahiplerine teslim etmekle, bu bilgilerin Bakanlık veri tabanına kaydedilmesini sağlamakla yükümlüdür.

(3) Aşı uygulamasını yapan resmi veteriner hekimler, belediye veteriner hekimleri ve serbest veteriner hekimler uygulamaya ait bilgiler ile sonraki aşılamaya tarihini hayvanın kimlik belgesine işlemekle ve hayvana ait aşı kaydını Bakanlık veri tabanında güncellemekle yükümlüdür.

(4) Evcil hayvanlarda hastalığa karşı yapılacak aşılamada sadece inaktif aşılama kullanılır. Kuduz kontrol programına zarar vermeyecek durumlarda bilimsel araştırmalar için inaktif aşılama dışındaki aşıların kullanımı ulusal referans laboratuvarının olumlu görüşüne dayanarak Bakanlığın vereceği izne tabidir.

(5) Hastalık şüphesi ya da hastalık teyidi durumlarında, kuduz şüpheli bölge veya kuduz risk alanında bulunan hastalık şüphesi taşımayan kedi ve köpekler hastalığa karşı aşılanır. Söz konusu bölgelerde hastalıktan şüpheli olmayan çiftlik hayvanlarında yapılacak aşı uygulamaları resmi veteriner hekim raporu doğrultusunda il ve ilçe müdürlüklerince ilan edilir.

(6) Yabani hayvanlarda hastalık tespit edildiğinde, evcil hayvanlardan yabani hayvanlara hastalık bulaşma ihtimali bulunduğu, hastalık görülmeyen bir bölgeye yabani hayvanlar yolu ile hastalığın taşınması ihtimali ortaya çıktığında Bakanlık yabani hayatını aşılamaya kararı almaya, aşılamaya yer, şekil, zaman ve süresini belirlemeye yetkilidir.

Önleyici tedbirler

MADDE 10 –(1) Hayvan sahipleri hastalıkla mücadele amacıyla Yetkili Otorite tarafından yazılı olarak bildirilen talimatları yerine getirmekle yükümlüdür. Hastalığın önlenmesi amacıyla hayvan sahipleri tarafından aşağıdaki tedbirler alınır:

a) Hayvan sahipleri hayvanlarını hiçbir şekilde terk edemezler. Hayvan sahipleri hayvanlarının diğer hayvanlarla ya da insanlar ile kontrolsüz bir şekilde temasını engelleyecek tedbirleri almak ve şüpheli temasları il ve ilçe müdürlüklerine bildirmekle yükümlüdür.

b) Çeşitli nedenler ile hayvan bakımdan vazgeçenler ya da hayvanlarına bakamayacak hale gelenler durumlarını belediyeler ve bakımevlerine bildirmekle yükümlüdür. Bu kişilerin hayvanları bakımevleri, gönüllü kuruluşlar veya belediyeler tarafından yeniden sahiplendirilmek ya da koruma altına alınmak zorundadır.

c) Köpek sahipleri; aşılamayacak yükseklikte çit veya duvar benzeri engellerle sınırlanmış halde bulunan köpekler, avda olan av köpekleri ile sürüleri koruyan çoban köpekleri istisna olmak üzere köpeklerinin serbestçe dolaşmalarına izin veremezler, tasma ve kayış benzeri sınırlayıcı bir önlem almaksızın köpeklerini dolaştıramazlar.

ç) Tüm hayvan sahipleri hayvanlarının diğer hayvanlar ile ısırma veya ısırılma ile sonuçlanan temaslarını ya da böyle bir ihtimali düşündüren durumları aynı gün içinde il ve ilçe müdürlüklerine bildirmekle yükümlüdür. Ayrıca temas konusu olan insan ise durumun aynı zamanda en yakın sağlık kuruluşuna bildirilmesi zorunludur.

d) Hayvan sahipleri hayvanlarının kaybolması halinde bu durumu belediyeler ile il ve ilçe müdürlüklerine bildirmekle yükümlüdür.

(2) Belediyeler ve muhtarlıklar hastalıkla mücadele amacıyla Bakanlık ile il ve ilçe müdürlükleri tarafından yazılı olarak bildirilen talimatları yerine getirmekle, şüpheli hayvanları müşahede altına almak amacı ile kullanılacak müşahede yerlerini önceden hazırlamakla yükümlüdür. Ayrıca aşağıda belirtilen önlemleri alırlar:

a) Belediyeler gönüllü kuruluşlar ve muhtarlıklar ile işbirliği içerisinde bakımevleri kurmak, sahihsiz hayvanları hastalığa karşı korumak ve sahihsiz hayvan sayısını kontrol altına almakla yükümlüdür.

b) Belediyeler, gönüllü kuruluşlar ya da şahıslar tarafından kurulmuş olan bakımevlerini hastalığa karşı alınacak önlemler konusunda desteklemekle yükümlüdür. Bakımevlerindeki hayvan sağlığı uygulamalarını denetlemek ve gerekli uyarıları yapmak Bakanlığın yetkisinde olup bakımevi yetkilileri Bakanlığın yazılı uyarıları doğrultusunda gereken uygulamaları yapmakla yükümlüdür.

c) Bakımevlerine getirilen hayvanların alındığı yerlerin kayıt altına alınması, diğerleri ile temas etmeden önce tedavi ve kısırlaştırmalarının yapılıp bireysel olarak ayrılmış bir alanda on dört gün boyunca karantina ve gözlem altında tutulması zorunludur.

ç) Karantina süresini tamamlayan hayvanların tam olarak iyileştikten sonra hastalığa karşı aşılınması zorunludur. İlk aşı uygulamasından sonra yapılacak rapel aşısı üretici firma aksini belirtmemiş ise yirmi bir gün sonra yapılır.

d) Kısırlaştırılmayan ve hastalığa karşı aşılınmayan hayvanlar bakımevlerinden salınmaz, alındıkları ortama geri bırakılmaz.

(3) Köpek ve kedi gösterileri ya da içeriğinde köpek ve kedilerin yer aldığı herhangi bir organizasyonu tertip edenler organizasyonun başlangıç tarihinden en az bir ay önce il ve ilçe müdürlüklerinden izin almak zorundadır. İl ve ilçe müdürlükleri hastalık tehdidini dikkate alarak organizasyonların süresini kısıtlama, tarihini değiştirme, ilave tedbirler aldırma ya da tamamen yasaklama konusunda yetkilidir.

(4) Bakanlık hastalık taşıma ihtimalini bertaraf üzere yurt dışından giriş yapacak köpek, kedi ve kemiricilerin taşınması gereken şartları belirleme konusunda yetkilidir. Yetkili otorite yurt dışından gelecek köpek, kedi ve kemiricilerde aşağıdaki hususları dikkate alır:

a) Sahipleri refakatinde yurt dışından getirilecek köpek, kedi ve kemiricilerin bir mikroçip veya uygun bir yöntem ile işaretlenmiş olması, geldiği ülke tarafından resmi olarak düzenlenmiş hastalığa karşı aşılı ve bağışık (0,5 IU/ml veya üzerinde anti kuduz antikor taşıyanlar) olduğunu belgeleyen sağlık sertifikasına sahip olması zorunludur.

b) Yetkili Otorite resmi bir sağlık sertifikasına sahip olmaları şartı ile doğumlarından itibaren hastalığa karşı bağışık annelerinin yanından ayrılmamış ve hastalık şüphesi olan hayvanlarla temas etmemiş olduğu ispatlanan üç aydan küçük aşılınmamış köpek, kedi ve kemiricilerin girişine izin vermeye yetkilidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Hastalığın Bildirimi, Hastalık Şüphesi Durumunda Alınacak Önlemler ve Hastalık Teyit Edildikten Sonra Alınacak Önlemler

Hastalığın bildirimi

MADDE 11 – (1) Hastalık şüphesi oluşturan sıra dışı davranışlar, ısırma veya ısırılma bulguları, yabani hayvanlarla temas ve sebebi belli olmayan hayvan ölümlerinden haberdar olan hayvan sahipleri ve bakıcıları, veteriner hekimler ile muhtarlar, köy korucuları, celepler, çobanlar, gemi kaptanları, istasyon ya da gümrük memur veya idarecileri gibi ilgililer durumu aynı gün içerisinde yetkili otoriteye bildirmek zorundadır. Belediyeler, muhtarlar ve hayvan sahipleri resmi veteriner hekim gelene kadar il ve ilçe müdürlüklerinin yazılı ya da sözlü talimatlarını uygulamakla yükümlüdür.

Hastalık şüphesi durumunda alınacak önlemler

MADDE 12 –(1) Kuduz hastalığı şüphesine dair bildirim alan resmi veteriner hekim aşağıdaki önlemleri alır:

a) Durumu ilgili sağlık kuruluşuna bildirir, derhal şüphenin olduğu yere gider, hayvan sağlık zabıtası komisyonunu toplar, şüphe durumu kesinlik kazanıncaya kadar alınması gerekli tedbirleri karara yazdırarak imza altına aldırır. Belediyeler, muhtarlıklar, hayvan sahipleri ve diğer kurumlar hayvan sağlık zabıtası komisyon kararında belirtilen hususlar ile resmi veteriner hekim tarafından bildirilen önlemleri uygulamakla yükümlüdür.

b) Belediyeler, muhtarlar ve hayvan sahipleri hastalık şüphesi bulunan hayvanları diğer hayvanlar ile insanlarla temas etmeyecek şekilde kapalı bir alanda kontrol altında tutmakla yükümlüdür.

c) Ölen ya da saldırganlıkları nedeniyle sahiplerince öldürülen hayvanlar ile saldırı sebebiyle öldürülmüş olan yabani hayvanlar hava şartlarına maruz kalmayacak, diğer hayvanlar ile insanlarla temas etmeyecek bir yerde tutulmak zorundadır. Bu hayvanların resmi veteriner hekimin izni ve gözetimi olmadan bulunduğu yerden çıkarılmaları yasaktır.

ç) Saldırganlıkları ya da başka bir hayvan veya insanları ısırması nedeniyle öldürülmüş olan hayvanlar ile müşahede altında ölen hayvanların beyin dokuları veya başı resmi veteriner hekim tarafından ayrılarak teşhis için biyogüvenlik kurallarına uyularak laboratuvara gönderilir. Bu hayvanların derileri ile kavruları imha edilir.

d) Bir yıldan az bir süre önce hastalığa karşı aşılandığı ispatlanan şüpheli hayvanlar ve aşısız olup da teşhis amaçlı öldürülmesine sahibi tarafından rıza gösterilmeyen şüpheli hayvanlar sorumluluğu hayvan sahibine ait olmak üzere aşağıda belirtilen hususlar çerçevesinde müşahede altına alınır:

1) Müşahede altındaki hayvanın güvenliğinin sağlanması, diğer hayvanlar ile insanlarla temasının engellenmesi ve bakım masrafları hayvan sahibine aittir.

2) Herhangi bir sebep ile müşahede altındaki hayvanların müşahede yerinden çıkartılması, işe sürülmesi, verimlerinden yararlanılması, kesilip etlerinin tüketilmesi yasaktır, sütleri imha edilir. Müşahede altında doğum yapan hayvanların yavruları hemen annelerinden ayrılır, başka hayvanların sütleri ile beslenir.

3) Hayvan sahipleri Resmi veteriner hekimin ziyaretlerinde gerekli kolaylığı sağlamak ve müşahede süresinin tamamlandığına dair onayı alana kadar verilen talimatlara uymak zorundadır.

e) Aşılı olsalar dahi başka bir hayvan ile insanları ısırarak hayvanlar on gün süre ile müşahede altına alınır. Resmi veteriner hekim müşahede altında bulunan hayvanın durumuna göre gerekli gördüğü kararları almakta ve aşağıda belirtilen hususlarda yetkilidir:

1) Resmi veteriner hekim ısırarak hayvanın müşahade süresince açık hastalık belirtisi göstermesi halinde, müşahade sonucunu beklemeden hayvanı öldürerek teşhis için laboratuvara gönderebilir.

2) Isırarak hayvanlar müşahade süresince hastalık belirtisi göstermemiş ve müşahade sonunda sağlıklı iseler resmi veteriner hekim tarafından verilen onay ile müşahadeleri kaldırılır.

f) Isırarak hayvanın yakalanamaması ya da müşahade yerinden kaçması halinde durumun fark edildiği anda yetkili otoriteye bildirilmesi zorunludur. Bu durumda hayvan sağlık zabıtası komisyonu toplanarak yeni önlemler getirilir, kuduz şüpheli bölgede sesli uyarılar yapılır, hayvanların serbestçe dolaşması yasaklanır. Bu önlemlere ek olarak aşağıdaki önlemler alınır:

1) Hastalık şüphesi bulunan il veya ilçe müdürlüğünce kuduz şüpheli bölge içindeki diğer il ve ilçe müdürlükleri, sağlık kuruluşları, belediyeler ve muhtarlıklar bilgilendirilir, belediyeler ve muhtarlıklar tarafından il ve ilçe müdürlüklerinin belirlediği sıklıkta sesli uyarı yapılır.

2) Belediyeler ve muhtarlıklara kaçan hayvanın eşkâli bildirilir. Belediyeler ve muhtarlıklar kaçan hayvanın yakalanması için ekip kurup il ve ilçe müdürlüklerine yardımcı olmakla yükümlüdür.

3) Sahipli köpek ve kedilerin bir araç ile taşınmaları dışında sahipleri nezaretinde dahi olsa dolaşması yasaklanır. Resmi veteriner hekimin gerekli görmesi halinde kuduz şüpheli bölgenin tamamı ya da bir kısmında diğer sahipli hayvanların serbestçe dolaşmasına yasaklama getirilir.

4) Kuduz şüpheli bölgenin yasaklama getirilmeyen kısımlarında çoban köpekleri sadece sürülerin yayıldığı yerler ile ağullar içerisinde serbest bırakılır, diğer zamanlarda bağlı tutulur ve diğer hayvanlar ile temasları engellenir.

g) Evcil veya yabani bir hayvan tarafından ısırılan hayvanlar aşılı olup olmadıklarına bakılmaksızın ısırılan hayvan kedi, köpek, et yiyen, tek tırnaklı ve sığır ise altı ay, koyun, keçi, domuz ve kanatlı ise üç ay müşahade altına alınır. Müşahade esnasında aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

1) Müşahade altındaki hayvanlar ile bu hayvanların ait olduğu işletmedeki tüm hayvanların sütleri imha edilir. Resmi veteriner hekim tarafından yapılacak değerlendirme sonucu işletmedeki ısırılan ya da diğer hayvanların vakit geçirilmeden kesimine izin verilebilir. Bu hayvanların ısırılan bölgeleri ve sinir dokularının imha edilmesi şartı ile etlerinin tüketimine izin verilir.

2) Isırarak hayvan müşahade altına alınır ve müşahade sonucunda sağlıklı olduğu tespit edilirse ısırılan hayvanın da müşahadesi kaldırılır.

3) Isırarak hayvan müşahade altında ölür ise, ısırarak hayvanın laboratuvar sonucu beklenmeden ısırılan hayvan öldürülür ve imha edilir.

4) Isırarak hayvan öldürülmüş ve teşhis için laboratuvara gönderilmiş ise ısırarak hayvanın hasta olmadığına dair laboratuvar raporu alındığında ısırılan hayvanların müşahadeleri kaldırılır.

5) Isırılma nedeni ile müşahade altında bulunan hayvanların açık hastalık belirtisi gösterdiği resmi veteriner hekim tarafından tespit edilir ise bu hayvanlar öldürülür, başı ayrılarak laboratuvara gönderilir ve derileri ile kavruları imha edilir.

6) Isırılan hayvanın müşahade yerinden kaçması halinde birinci fıkranın (f) bendinde belirtilen hükümler uygulanır.

(2) Hastalık şüphesi olan yer merkez kabul edilmek suretiyle kırk kilometre yarıçapında alan kuduz şüpheli bölge olarak belirlenir ve ilan edilir. Bölgenin coğrafi durumu ve hayvan varlığı göz önüne alınarak bölge sınırları değiştirilebilir, bölgenin birden çok il ve ilçe müdürlüğü görev alanına girmesi durumunda, her il ve ilçe müdürlüğü kendi görev alanında alınacak tedbirlerden sorumludur.

(3) Hastalık şüphesinin tespit edildiği il veya ilçe müdürlüğü yarıçapı kırk kilometre olan kuduz şüpheli bölge içerisinde kalan il veya ilçe müdürlüklerini bilgilendirir.

(4) Kuduz şüpheli bölgede yeni bir hastalık şüphesi meydana geldiğinde yeni şüphenin olduğu yer merkez alınarak kırk kilometre yarıçapında bir alan belirlenir ve eski alana ilave edilir. Aralarında kırk kilometre ve daha az mesafe olan kuduz şüpheli bölgeler birleştirilerek ortak tedbirler uygulanır.

(5) İl ve ilçe müdürlükleri hastalık şüphesinin meydana geldiği yeri dikkate alarak kuduz şüpheli bölge ve çevresindeki meraların bir kısmını ya da tamamını yasaklamakta yetkilidir.

(6) Kuduz şüpheli bölgeye giden yollar ve bölgenin uygun yerlerine üzerinde kuduz şüpheli bölge yazan okunaklı ve dayanıklı tabelalar yerleştirilir. Belediyeler ve muhtarlıklar tabelaların güvenliğinden, şüphe durumu kaldırılana kadar yerlerinde durmasından sorumludur.

(7) Aşılı olmaları şartıyla avda olan av köpekleri, sürüleri koruyan çoban köpekleri, tasma ve kayış benzeri sınırlayıcı bir önlemlerle birlikte kendisine eşlik eden bir insan refakatinde bulunan köpekler istisna olmak üzere köpek ve kedilerin kuduz şüpheli bölgede dolaşmaları yasaklanır.

(8) Belediyeler ve köy muhtarlıkları tarafından aşılı olup olmadıklarına bakılmaksızın kuduz şüpheli bölgedeki tüm sahihsiz ya da başıboş köpek ve kediler toplanır, bakımevlerine konulur. Bakımevlerine önceden getirilen köpekler ile şüphe durumundan sonra getirilen köpeklerin teması engellenir. İl veya ilçe müdürlüğü tarafından şüphe durumu kaldırılana kadar bakımevlerinden salınmazlar.

(9) Kuduz şüpheli bölgede bakımevi bulunmaması ya da şüphe durumunda toplanacak hayvanlar için yeterli yer kalmaması durumunda, sahihsiz ya da başıboş hayvanların kuduz şüpheli bölge dışındaki bakımevlerine taşınmasına izin verme konusunda gönderen ve kabul eden yerlerdeki il veya ilçe müdürlükleri yetkilidir.

(10) Sahipsiz ya da başıboş hayvanların kuduz şüpheli bölge dışındaki bakımevlerine taşınmasına izin verilir ise gönderen ve kabul eden yerdeki il ve ilçe müdürlükleri taşınma işi ve sonrasına dair koşulları belirleyip bildirirler. Belediyeler ve bakımevleri bildirilen koşulları titizlikle uygulamakla yükümlüdür.

(11) Taşınma söz konusu olduğunda, şüphe durumundan önce bakımevlerine getirilmiş olan hayvanların kuduz şüpheli bölge dışına taşınmasına öncelik verilir, toplanacak yeni köpek ve kediler için kuduz şüpheli bölgedeki bakımevlerinde yer açılması esas alınır.

(12) Bakımevlerinde ya da hayvan otellerinde hastalık şüphesi meydana geldiğinde, şüpheli hayvan altı aydan kısa bir süre öncesinde bakımevine getirilmiş ise, hayvanın alındığı yer ve bakımevi merkez kabul edilerek iki kuduz şüpheli bölge belirlenir ve bunlar birleştirilir.

(13) Bakımevlerinde ya da hayvan otellerinde bulunan hayvanların hastalık belirtisi göstermesi halinde bu hayvanlar öldürülür ve başları laboratuvara gönderilir. Hastalık belirtisi gösteren hayvanla aynı yerden altı aydan kısa bir süre öncesinde bakımevine getirilen hayvanlar ile bakımevinde bunlarla teması olan diğer hayvanlar ayrı bir bölümde altı ay süre ile karantina altına alınır.

(14) Bakımevinde ya da hayvan otellerinde on ikinci ve on üçüncü fıkra nedeniyle karantina uygulandığında, hastalık belirtisi gösteren hayvanın alındığı bölgedeki tüm sahihsiz ya da başıboş kedi ve köpekler toplanır, bakımevinde diğerlerinden ayrı bir bölümde altı ay süre ile karantinaya alınır.

(15) Bakımevleri ve hayvan otellerindeki on üçüncü ve on dördüncü fıkralara tabi olmayan diğer hayvanların karantina altındaki hayvanlar ile temasına izin verilmez.

(16) On ikinci ve on üçüncü fıkra nedeniyle karantina uygulanan bakımevleri ya da hayvan otellerinden karantina süresince herhangi bir şekilde hayvan çıkışına izin verilmez.

(17) On üçüncü fıkra doğrultusunda uygulanan karantina tedbirleri laboratuvar sonucunun menfi çıkması halinde resmi veteriner hekim tarafından teklif edilerek il veya ilçe müdürlükleri tarafından kaldırılır. Karantina tedbirlerinin kaldırıldığı konusunda kuduz şüpheli bölge içerisinde kalan il veya ilçe müdürlükleri bilgilendirilir.

Hastalık teyit edildikten sonra alınacak önlemler

MADDE 13 –(1) Şüpheli bir hastalık durumunun kuduz vakası olduğunun laboratuvar tarafından teyit edilmesinden sonra, durum sağlık müdürlüğüne bildirilir, resmi veteriner hekim vakanın olduğu yere gider, hastalık çıkış raporu düzenler, hayvan sağlık zabıtası komisyonunu yeniden toplar, gerekli tedbirleri karara yazdırarak imza altına alır. Belediyeler, muhtarlıklar, hayvan sahipleri ve diğer kurumlar hayvan sağlık zabıtası komisyon kararında belirtilen hususlar ile resmi veteriner hekim tarafından teklif edilen önlemleri uygulamakla yükümlüdür.

(2) Kuduz hastalığı teyit edildikten sonra resmi veteriner hekim aşağıdaki önlemleri alır:

a) Hastalık şüphesi esnasında kuduz şüpheli bölge olarak belirlenen alan ya da alanlar aşağıda belirtilen hususlar dikkate alınarak kuduz risk alanı olarak ilan edilir:

1) Arazi özellikleri, çevre şartları ve işletmelerin biyogüvenlik koşulları dikkate alınarak, bazı yer ve işletmelerin kuduz risk alanına dahil edilmesi ya da dışına çıkarılması il ve ilçe müdürlüklerinin yetkisindedir. Bu yetki dahilinde resmi veteriner hekim raporu neticesinde hayvan sağlık zabıtası komisyon kararı ile kuduz risk alanı hastalık teyit edilen işletmeyle sınırlandırılabilir. Kuduz risk alanı içerisinde birden çok il ve ilçe müdürlüğü görev alanına girmesi durumunda, her il ve ilçe müdürlüğü kendi görev alanında alınacak tedbirlerden sorumludur. Hastalık teyit edilen il veya ilçe müdürlüğü kuduz risk alanı içerisinde kalan il veya ilçe müdürlüklerini bilgilendirir.

2) İl ve ilçe müdürlükleri hastalık vakasının tespit edildiği yer ve epidemiyolojik durumu dikkate alarak gerekli görülmesi durumunda kuduz risk alanında ve dışında bulunan meraların bir kısmını ya da tamamını yasaklamakta yetkilidir.

3) Kuduz risk alanı dışındaki meraların yasaklanması ile bazı yer ve işletmelerin kuduz risk alanına dahil edilmesi ya da çıkarılması, bu doğrultudaki resmi veteriner hekim raporu neticesinde hayvan sağlık zabıtası komisyon kararı alınmasından sonra il ve ilçe müdürlüklerince gerçekleştirilir.

b) Kuduz risk alanına giden tüm yollar ve bölgenin uygun yerlerine üzerinde Kuduz Risk Bölgesi yazan okunaklı ve dayanıklı tabelalar yerleştirilir. Belediyeler ve muhtarlıklar tabelaların güvenliğinden, hastalık sönüşü yapılına kadar yerlerinde durmasından sorumludur.

c) Aşıları şartıyla, avda olan av köpekleri, sürüleri koruyan çoban köpekleri, tasma ve kayış benzeri sınırlayıcı bir önlemlerle birlikte kendisine itaat ettikleri bir insan refakatinde bulunan köpekler istisna olmak üzere aşıları dahi olsalar köpek ve kedilerin kuduz risk alanında dolaşmaları yasaklanır.

(3) Hastalık teyidi yapıldıktan sonra kuduz risk alanı içinde teyit edilen vaka ile teması tespit edilen

işletmelerdeki hayvanlar işletme dışına çıkamaz, bu işletmelere yeni hayvan getirilemez. Hastalık teyit edilen hayvanlar ile bu hayvanın ait olduğu işletmedeki hayvanların sütleri imha edilir. Hastalık teyit edilen işletmenin dışındaki hayvanlardan elde edilen sütler, pastörizasyon veya sterilizasyon işlemlerinden birine tabi tutularak pastörize süt veya sterilize süt olarak tüketime sunulur.

(4) Teyit edilen vaka ile teması olmayan kuduz risk alanı içindeki diğer işletmelerde uygulanacak hareket kısıtlamaları resmi veteriner hekim tarafından teklif edilir ve hayvan sağlığı zabıtası komisyonu kararında belirtilir.

(5) Hareket kısıtlaması uygulanan işletmelerde bulunan hayvanlar bir yıl öncesinden aşılanmış ve hastalık şüphesi durumunda teması takiben aşılama tekrarlanmış ise, 12 nci maddenin birinci fıkrasının (g) bendi gereğince uygulanan hareket kısıtlaması ikinci aşılama tarihinden sonraki iki ay sonunda resmi veteriner hekim görüşü alınarak kaldırılabilir.

(6) 12 nci maddenin sekizinci fıkrası gereğince toplanarak bakımevlerine konmuş olan kedi ve köpekler hastalık sönüşü yapıp il veya ilçe müdürlüğünce resmi olarak izin verilene kadar bakımevlerinden salınmazlar.

(7) 12 nci maddenin sekizinci ve dokuzuncu fıkrasında belirtilen hükümlerin yerine getirilmemesi durumunda, hastalık vakasının teyit edildiği yerdeki sahipsiz kedi ve köpekler öldürülerek imha edilir.

(8) Teyit edilen vaka ile doğrudan temasları olmaması koşulu ile 12 nci maddenin birinci fıkrasının (d) ve (e) bentleri kapsamında müşahede altına alınmış olan hayvanların müşahedelerine hastalığın resmi olarak teyit edilmesinden sonra da devam edilir. İlgili madde hükümleri hastalığın resmi olarak teyidinden sonra da geçerliliğini sürdürür.

(9) Isırılma nedeniyle müşahede altına alınan hayvanları ısırılan hayvanda kuduz hastalığının resmi olarak teyit edilmesi halinde bu hayvanın ısırıldığı hayvanlar müşahede sonucu beklenilmeden öldürülür ve imha edilir.

(10) Hastalık belirtisi göstermeyen ısırılan hayvanlar resmi veteriner hekimin uygun görüş vermesi ile üçüncü ve dokuzuncu fıkra hükümlerine istisna olarak vakit geçirilmeden kesilebilir. Bu hayvanların ısırılan bölgeleri ve sinir dokuları imha edilir, kesimin yapıldığı kombinada kavurma yapılması şartı ile etleri tüketime sunulabilir.

(11) Resmi olarak hastalık teyidinin yapıldığı yerlerde ısırılan hayvanların müşahede yerinden kaçması halinde 12 nci maddenin birinci fıkrasının (f) bendinde belirtilen hükümler uygulanır, kaçan hayvanlar yakalanarak öldürülür ve imha edilir.

(12) Bakımevlerinde ya da hayvan otellerinde hastalığın resmi olarak teyit edilmesi halinde şüphe durumunda belirlenmiş olan alanlar kuduz risk alanı olarak ilan edilir. Kuduz risk alanında değişiklik yapılması gerektiğinde ikinci fıkranın (a) bendinde belirtilen hükümler uygulanır.

(13) Bakımevlerinde ya da hayvan otellerinde hastalığın resmi olarak teyit edilmesi durumunda, hastalık teşhis edilen hayvanla temasta bulunan hayvanlar öldürülür ve imha edilir. Diğer hayvanlar için 12 nci maddenin onüçüncü ve ondördüncü fıkralarında belirtilen karantina tedbirleri altı ay süreyle uygulanır.

(14) Yabani memeli hayvanlarda bir kuduz vakası tespit edildiğinde resmi veteriner hekim aşağıdaki önlemleri alır:

a) Vaka merkez kabul edilerek kırk kilometre yarıçaplı alan kuduz risk alanı ilan edilir. Bu alanda bulunan köpeklerin aşılama en kısa sürede tamamlanır.

b) Yabani hayvan vakaları sebebiyle ilan edilen kuduz risk alanında meraların yasaklanması, köpekler için hareket kısıtlamaları ile kısıtlanacak yerler ve çiftlik hayvanlarında aşılama yapılacak yerler resmi veteriner hekim raporu doğrultusunda il ve ilçe müdürlüklerince ilan edilir.

c) Yarasalarda kuduz vakası tespit edildiğinde, Ulusal Referans Laboratuvarı görüşü alınarak kuduz risk alanı ilan edilebilir. Bu durumda uygulanacak aşılama ve kısıtlama tedbirleri Ulusal Referans Laboratuvarı görüşü alınarak belirlenir.

(15) 12 nci maddenin birinci fıkrasının (g) bendi ve bu maddenin dokuzuncu, onuncu, onbirinci fıkraları ile hareket ve kesim konularına getirilen istisnalar bu madde hükümleri için de geçerlidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Tedbirlerin kaldırılması

MADDE 14 –(1) Hastalık teyidinden sonra, kuduz risk alanında yeni bir vaka görülmemesi ve karantina altındaki hayvanların tamamının hasta olmadıkları anlaşıldığında hastalık sönüşü yapılır ve yürürlükte olan tedbirler kaldırılır.

(2) Karantina altına alınan hayvanların kedi, köpek, et yiyen, sığır, manda ve tek tırnaklı olması durumunda, yeni bir vaka görülmemesi şartı ile karantina başlangıcından altı ay sonra hastalık sönüşü yapılarak tedbirler kaldırılır.

(3) Karantina altına alınan hayvanların koyun, keçi, domuz ve kanatlı olması durumunda, yeni bir vaka görülmemesi şartı ile karantina başlangıcından üç ay sonra hastalık sönüşü yapılarak tedbirler kaldırılır.

(4) Karantina tedbirlerinin yabani hayvan saldırıları nedeniyle uygulandığı durumlarda, yeni bir vaka görülmemesi şartı ile karantina başlangıcından altı ay sonra hastalık sönüşü yapılarak tedbirler kaldırılır.

(5) Hastalık vakasının diğer hayvanlar ile teması olmadığı ya da sınırlı bir teması olduğu kesin olarak tespit edilir ve temas ettiği hayvanlar öldürülerek veya kesilerek bertaraf edilirse, resmi veteriner hekim tarafından teklif

edilerek bu maddede belirtilen süreler beklenilmeden hastalık sönüşü yapılabilir ve tedbirler kaldırılabilir.

(6) Karantina esnasında yeni bir vaka görülmesi halinde, yeni vakanın görülme tarihinden itibaren hayvan türüne göre tedbirler üç ya da altı ay uzatılır.

(7) Karantina tedbirlerinin kaldırıldığı konusunda kuduz risk alanı içerisinde kalan il veya ilçe müdürlükleri bilgilendirilir.

Temizlik ve dezenfeksiyon

MADDE 15 –(1) Yetkili otorite tarafından, temizlik, dezenfeksiyon ve kuduz virüsünün elimine edilmesi için aşağıdaki önlemler alınır:

a) Dezenfeksiyonda kullanılacak dezenfektanlar ve konsantrasyonları yetkili otorite tarafından belirlenir.

b) Temizleme, dezenfeksiyon ve arındırma işlemleri, resmi gözetim altında hastalık etkeninin yayılma ve hayatta kalma riskini yok edecek şekilde yürütülür.

c) Dezenfeksiyon işleminden önce, işletme ve çevresinin mekanik temizliği tam olarak yapılır.

ç) Kuduz virüsü ile kontamine veya olması muhtemel olan ve temizlenip dezenfekte edilmesi etkin bir şekilde yapılamayacak alet, ekipman ve materyal imha edilir.

İdari yaptırımlar

MADDE 16 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerine aykırı davranışlar hakkında 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununun 36 ncı maddesinin ilgili hükümlerine göre idari yaptırımlar uygulanır.

Yürürlük

MADDE 17 – (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 18 –(1) Bu Yönetmelik hükümlerini Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı yürütür.